

Limburg, wilder dan je denkt

Aansprekende, onverwachte, spannende en bijzondere diersoorten leven, zonder dat we het weten, bijna in de Limburgse achtertuinen. In deze serie zal **Frank Heinen** die soorten beschrijven. Hij wordt hierbij ondersteund door ARK Natuurontwikkeling. De serie eindigt met een prijsvraag, waarmee een safari door eigen provincie is te winnen.

Vandaag aflevering 8.

In de wildernisrijke delen van bijvoorbeeld Afrika of Azië kun je ze nog aantreffen: volledig wilde runderen met een indrukwekkende hoornpartij. De bekendste voorbeelden zijn de Kaapse buffel, volgens velen het vreeswekkendste lid van de beroemde Big Five, en de Aziatische gaur, een wat docielere maar zeker niet minder indrukwekkend ogend rund. Ook in Europa liep vroeger een imponerende grazer rond, namelijk de oeros. Hij leefde tijdens de laatste twee tijdvakken van onze geologische tijdschaal en stierf in 1627 definitief uit toen het laatste exemplaar overleed in een Pools jachtreservaat. De teloorgang van het oerrund was het resultaat van de jacht en de vernietiging van zijn leefgebied. Het stevige en gespierde oerrund moet in volwassen toestand een imponerende verschijning zijn geweest. Het dier had ronde, puntige hoorns, die bij de schedelbasis zijwaarts en richting de punten naar voren en naar boven waren gekromd. De massieve uitsteeksel, die bij stieren ruim een meter lang konden worden, waren wit en eindigden in een zwarte punt. Voordat de mens de kans kreeg om zijn destructieve stempel op de natuur te drukken, vormden oeroskudden een onmiskenbaar onderdeel van het door megazoogdieren gedomineerde landschap in vrijwel heel Eurazië. „Het oerrund is een Europees icoon. Het is geen toeval dat de Griekse oppergod Zeus veranderde in een stier toen hij Europa verleide en het continent zijn naam kreeg”, stelt Ronald Goderie, oprichter en bestuurslid van de in natuurbegrazingsprojecten gespecialiseerde organisatie Stichting Taurus.

De oeros mag anno 2011 dan wel een herinnering aan vervlogen tijden zijn, toch is het dier de stamvader van de diverse runderrassen die we nog kunnen aantreffen in het hedendaagse Europa en is hij altijd blijven rondwaren in de menselijke verbeelding. Zo vatten de Duitse gebroeders Heck in de jaren twintig van de vorige eeuw het romantische plan op om het oerrund terug te fokken uit primitieve rassen die nauw verwant zijn aan de klassieke oeros, zoals de Spaanse vechtstier, het Corsicaanse berg-rund, de Schotse hooglander en het Hongaars stepperund. Een plan dat maar gedeeltelijk slaagde. Hoewel het heckrund - het uiteindelijk-

foto Bob Luijck

DE OEROS LEEFT VOORT

ke resultaat van de kruisingsexperimenten - wel veel kenmerken heeft die bij gedomesticeerde koeien door selectief fokken zijn verdwenen, lukte het de Duitsers niet om alle kenmerken van de oeros te verenigen in hun creatie. Wel wordt het dier inmiddels veelvuldig ingezet voor natuurlijke begrazing (bijvoorbeeld in de Oostvaardersplassen) en is het heckrund grotendeels zelfredzaam. Maar de zoektocht naar een dier dat genetisch en gedragsmatig dicht bij de buurt komt van de oorspronkelijke oeros duurt voort en krijgt sinds 2009 gestalte in het project TaurOs. Met behulp van moderne DNA-technieken en de zegeningen van de moleculaire biologie zijn runderrassen uit heel Europa in kaart gebracht en vergeleken met het klassieke oerrund. „Het doel is om uiteindelijk tot een goede match te komen en een dier te scheppen waarvan uiterlijk en gedrag in de buurt van het oerrund komen. Zelfredzaamheid is een be-

langrijk criterium. Wil zo'n rund functioneren als een wild dier in een natuurlijk ecosysteem, dan moet het in staat zijn ook te overleven onder barre omstandigheden zonder bijgevoerd te worden. Een tweede criterium waaraan we veel waarde hechten is het vertoonde gedrag ten opzichte van mensen. De dieren zullen in de natuurgebieden waar ze worden ingezet immers ook te maken krijgen met natuurminnende recreanten. Het is dus belangrijk dat ze makkelijk hanterbaar zijn en wijkgedrag vertonen als mensen te dichtbij komen. Daarom maken we bijvoorbeeld geen gebruik van de Spaanse vechtstier. Hoewel hij kenmerken met de oeros deelt, heeft dit dier de neiging in de aanval te gaan als iets of iemand zijn persoonlijke zone betreedt”, legt Goderie uit. Zo zit er volgens hem op elk type rund dat tegenwoordig wordt ingezet voor natuurlijke begrazing wel een 'vlekje'. „De Schotse hooglander voldoet bijvoorbeeld op veel punten

aan ons ideaalbeeld. Hij is publiek-vriendelijk, behoorlijk zelfredzaam, robuust en laatrijp. Daarnaast beschikt hij over imposante hoorns. Maar het natuurlijk kuddegedrag is bij dit dier matig ontwikkeld. Bovendien zijn hooglanders laagbenig en langharig, een nadeel in sommige gebieden. De galloway is ook een mooi ras, maar heeft weer geen hoorns. Bovendien zijn er nog wel eens problemen bij de geboorte van de kalveren.” Om de tauros optimaal te modelleren naar het uitgestorven oerrund, maakt het kruisingsprogramma gebruik van Schotse hooglanders en rassen uit Zuid-Europa (Spanje en Italië) die veel primitieve kenmerken van het oorspronkelijke oerrund hebben. Hoewel zeker de kruising tussen de maremmana primitivo (Toscane) en de pajuna (Andalusië) al veelbelovende resultaten heeft voortgebracht, verwacht Goderie dat het nog twintig jaar zal duren alvorens een populatie oerrunderen 2.0 het levenslicht ziet.

Een spilfunctie in het project TaurOs is weggelegd voor het grenspark Kempen-Broek, dat diverse natuurgebieden in de regio Weert en de aangrenzende delen van België omvat. Dat het gebied in het verleden bewoond werd door oerosen blijkt uit de vondst van botten in de regio. Bovendien vormt de terugkeer van grote grazers een belangrijk onderdeel van de door ARK Natuurontwikkeling, Natuurmonumenten en de provincie Limburg uitgedragen visie om van het Kempen-Broek een groot en robuust natuurgebied te maken. „Het belang van begrazing voor de biodiversiteit en een natuurlijk ecosysteem valt niet te onderschatten. Het is een essentieel landschapsvormend proces dat leidt tot een explosie van leven”, stelt Goderie. Kempen-Broek moet tevens gaan dienen als Europese kraamkamer voor het oerrund van de toekomst. De belangstelling is er, zeker omdat veel ontvolkte Europese regio's in het kader van het project Rewilding Europe in de nabije toekomst ingericht zullen worden als grote natuurgebieden. Vanuit deze regio's is er dus veel vraag naar grote, zichtbare zoogdieren, beesten die het oergevoel aanwakkeren dat vaak verbonden is met het aanschouwen van wilde natuur. Een ervaring die ook weggelegd zal zijn voor Limburgers die de weg weten te vinden naar grenspark Kempen-Broek.